

Bilaga 2

Idealbyns strandängar

En information om ängsmarkerna och skogsdungarna nedom Idealbyn
från Idealbyns Strandängsgrupp

Juridiska förhållanden

Marken ägs sedan ca 1990 av *Håbo kommun*, men förvaltas, enligt avtal, av *Slottsskogens Samfällighetsförening*, vilken alla fastighetsägare i Idealbyn är medlemmar i. Alla boende i Idealbyn är dessutom medlemmar i *Idealbyns Byalag*. Byalaget har utsett *Strandängsgruppen* vilken består av Idelbybor som är intresserade av ängarnas väl, men alla intresserade kan ansluta sig. Strandängsgruppen får direktiv från och har återrapporteringsskyldighet till Byalaget. Strandängsgruppen har en sammankallande person och kontaktman, men ingen styrelse, arbetet sker ideellt. Strandängsgruppen samråder och planerat åtgärder tillsammans med markens förvaltare – Slottsskogens Samfällighetsförening som också stått för merparten av kostnader.

Historia

Ängarna nedom Idealbyn har varit slåtterängar och beteshagar i flera hundra år (lantmäterikartor finns från 1704) fram till 1960-talet När bete och slåtter upphörde ca 1960 började ängarna växa igen med bl. a. slån, al och ask. Vassbältet har brett ut sig beroende på Mälarens övergödning. Idealbyn uppförande i början av 1990-talet medförde att intresse för restaurering av ängarna väcktes. De boende i Idealbyn röjde en del sly och fällde träd, både för ängarnas skull och för sin egen utsikt skull. November 1996 bildades Idealbyns Byalag och strax utsåg bystämman en ”Strandängsgrupp”. Därefter blev arbetena på ängarna mer organiserade, och alla boende i Idealbyn fick möjlighet till inflytande och medverkan.

Naturvärdet

Hela området präglas av ädellövskog, och stor rikedom på örter och fågelliv. Genom området går flera öppna promenadstigar, och en badspång ger möjlighet till ett dopp. I närheten finns ett område med vacker björkskog samt tallbevuxna bergknallar med utsikt. Den del av ängarna som ligger i Söderskogen klipps regelbundet till en stor gräsmatta för lek, bollspel och golfträning.

Många sällsynta fågelarter som fiskljuse, nötkråka, rosenfink och stenknäck ses regelbundet. De flesta sångfåglarna finns här, såsom rörsångaren, sävsångaren, trädgårdssångaren, svarthättan, ärtsångaren, törnsångaren etc. Näktergalen hörs hela försommaren. Hägern ses ofta leta grodor i strandkanten.

Växtmässigt består området av ädellövskog med ek, ask, alm, lönn, hassel, olvon, slån, måbär och hagtorn. Örtrikedomen är stor med bl. a lungört, underviol, hässleklocka, trolldruva, ormbär, nunneört, nejlikerot och kungsängslilja.

Området har inventerats av länsstyrelsen 1969 och 1999, av SLU 1998 och av Hushållningssällskapet i ABC Län 1998-99. Det är bedömt ha högt naturvärde, klass

3. Målsättning för Strandängsgruppens arbete

Skönhetsvärdet ska ökas genom att:

1. Ängarna ska hållas öppna och fria från sly.
2. Slätterängens flora och artrikedom (blomsteräng) ska återskapas.
3. Biologisk mångfald gynnas.

Tillgängligheten ska ökas genom att:

4. Promenadvägar, stigar ska hållas öppna. Arbetsredskap ska komma fram.
5. Den visuella kontakten med vattnet ökar genom att minska skymmande vass och ta bort vissa skymmande träd.
6. Fysisk vattenkontakt med möjlighet till bad, paddling mm.
7. Aktiviteter som midsommarfirande, bollspel mm ska kunna ske.

För omgivande skogar och dungar är ett mål att befrämja ädellövskogen. Lundar och skogspartierna bidrar till att ängarna bildar flera avskilda rum med olika karaktär.

Skötselplaner från länsstyrelsen m.fl. (se referenser) har varit en utgångspunkt vid utformandet av våra mål och redovisning av åtgärdsbehov. Detta utvecklas närmare nedan.

1. Att hålla ängarna öppna

Slyröjning har skett manuellt och med slaghacka några år, manuell slyröjning fortgår. Det är mest slån som spridit sig in på ängarna, men även en del träd. Sly måste röjas några är i rad och riset eldas upp. Målet är att man ska kunna slå obehindrat med slättermaskin. För att detta ska kunna ske måste stubbar tas i markplan, stenar avlägsnas eller grävas fram så de blir synliga för slättermaskinen.

Slåttern sker i sista hälften av juli och kan ev. upprepas i slutet av sommaren. En hel del av slånsnåren i skogsbrynen bör bevaras, då de har skönhetsvärde samt utgör skydd för många småfåglar. På vissa partier är de dock ännu för omfattande. På några ängar finns en unik rikedom av hagtornsträd. Dessa har uppstammats och ger något av parkkaraktär.

Bete kan vara ett alternativ till slätter. Fårbete är utmärkt där man vill få bort sly. Nötdjur tar bort den inre delen av vassbältet och skapar en ”blå bård”. Hästar tar inte så mycket av slyet. Sommaren 1999 hade vi hästbete på en del av ängen som inte slagits, vilket var mycket uppskattat av djurintresserade barn och vuxna. Fårbete har vi inte lyckats få till stånd ännu. En fårbonde har visserligen erbjudit sig hålla ca 10 får här, men behövde i så fall hjälp med stängsling.

Ett våtängsområde finns närmast sjön och vattnet översvämmar marken på våarna. Detta är biologiskt sett ett speciellt värdefullt område. Våtängen är till stor del bevuxen med vass, och delvis med tuvtåtel. Tuvtåteln bildar visserligen vackra ”trollhuvuden” på vintern, men enligt länsstyrelsens experter är det en tidsfråga innan sly invaderar. Området bör därför *fräsas* för att sedan ingå i den årliga slåttern. Kostnad för fräsning är i storleksordningen 6000:-.

Uppdatering nov 2015

Slåttern har underlättats genom att stubbar tagits bort och stenar avlägsnats eller frilagts. Tuvtåteln har åtgärdats och området kan idag skötas via den årliga slåttern

2. Att återskapa slåtterterrängens flora och artrikedom

Detta åstadkommes med årlig slåtter i slutet av juli. Då har blommande örter hunnit fröa av sig. Viktigt är att höet bortforslas innan det hinner avge näring till marken. Även betesdrift gynnar vissa, andra, arter och är värdefull även om näringen inte bortförs från ängarna i samma utsträckning.

Den övre delen av den stora ängen närmast Söderskogen (ca 2-3000 kvm) plöjdes ca 1993 med syfte att här anlägga odlingslotter. Planerna ändrades och därefter har de djupa plogfårorna omöjliggjort skötsel av ängen. Hösten 1999 plöjdes och harvades området (en bit missades), efter ytterligare en harvning våren 2000 torde området kunna ingå i den årliga slåttern.

3. Att gynna biologisk mångfald

På *ängsytorna* bidrar ovan nämnda åtgärder till en ökad mångfald av såväl växter som djur. *Ådellövsbogen* är värdefull och varsam selektiv gallring efterståvas. De stora ekarna bör friställas och gynnas. En enda stor ek kan hysa upp till 100 olika växt och insektsarter. I ängarnas närhet finns ett parti med dominans av *björk* och på omgivande berg dominerar *tall*, dessa karaktärer bör förstärkas. Mindre partier med tät *granskog* finns och ger omväxling.

4. Att hålla promenadvägar och stigar öppna

Slåtter i slutet av juli räcker inte för detta. Stigarna måste klippas ca varannan vecka under sommaren. Lämpligast är minitraktor med klippaggregat. Arne Gren klippte 1999 men ett problem var att slånkvistar med vassa taggar punkterade däckerna på minitraktorn. Kraftig grästrimmer kan också användas, men innebär ett större arbete. Skall områden betas förutsätter det att promenadvägar hålls öppna med passager eller färister.

Enstaka större stigar som tenderar att bli leriga bör grusas. 1997 bekostade Kjell Helin ett lass grus på stigen mot Söderskogen, men sträckan kan förbättras ytterligare. Även Abbedissavägen – Pilviken (stigen på avloppsledningen) bör förbättras. Delvis bör stigarna vara av sådan kvalitet att barnvagn kan framföras, men delvis av så dålig kvalitet att moped ogärna framföres.

För att komma ner på ängarna finns stigar från Abbedissavägen i väster och öster. Dessutom finns en 10 m bred markremsa avsatt mellan Abbedissavägen 8 och 10, avsedd för ytterligare en stig ner på ängarna, vilken således behöver iordningsställas. Bägge befintliga nerfarter är branta och bör förbättras. Nedfarten i öster (mot reningsverket) korsar en obebyggd privat tomt och behöver så småningom dras om. Den mest använda nerfarten, den i väster är mycket brant.

Ängarna är lätt tillgängliga för traktorer och andra redskap via Söderskogens ängar. En bil med släp skulle kunna passera samma väg (när marken ej är för våt) om ett skarpt backkrön utjämnades (strax nedom gångbron över bäcken). Minitraktor med klippaggregat kan med vissa svårigheter komma ner från östra hörnet av Abbedissavägen (stigen mot reningsverket). Denna nerfart behöver förbättras.

Uppdatering nov 2015

Stigarna hålls numera öppna och framkomliga på de flesta ställen av flitigt promenerande och på andra ställen av frivilla insatser med gräsklippare,

röjsåg. Stigen mot reningsverket (över avloppsledningen) är numera bred och delvis grusbelagd. Den är framkomlig hela vägen även med barnvagn och rullator.

En lokal skidklubb har anlagt ett skidspår som utgör en slinga över ängarna mellan Söderskogen och fram till reningsverket. Denna underhålls och spåras av den lokala skidklubben.

Senaste åren har vi haft problem sönderkörda stigar och delvis även ängsmark på grund av buskörning med moped och fyrhjulingar vår/sommar/höst och snöskotrar på vintern. Trots att Samfälligheten tillsammans med kommunen satt upp förbudsskyltar vid alla anslutningsstiger har problemet inte helt kunnat lösas.

5. Att öka visuella kontakten med Mälaren

Det breda vassbältet skymmer helt sikten ut mot vattnet när man promenerar längs stranden. Vassen har slagits från sjösidan 1-2 ggr per år i några år, varigenom vassbältet blivit smalare. Vassen slås under vattenytan med en ”häcksax” monterad på eka med utombordsmotor vilken hyrs från Skokloster marina. Vid badspången och Pilvikens har vi försökt klippa vassen närmare land för att få sjökontakt från land. Detta arbete behöver fortsätta och man skulle även behöva slå vassen från landsidan i samband med den årliga slåttern. All vass bör ej tas bort, men på några ställen bör vattenkontakt skapas.

För att få mer sjöutsikt från Abbot- och Abbedissavägen samt från bostäder bör en del skymmande träd tas ned. Det mesta av träden och dungarna är värdefulla och bör bevaras, men alridån närmast vattnet i öster samt i väster har vuxit upp sedan ängarna slutade hävdas ca 1960 och bör fällas. Ecuero, som förvaltar hyreslägenheterna i Idealbyn, menar att områdets attraktivitet och möjligheten att hyra ut tomma lägenheter ökar betydligt om mer sjöutsikt kan skapas.

Uppdatering nov 2015

Alridån vid vattenlinjen på den östra ängen togs ned i ett tidigt skede, och även på den östra ängen har den delvis tagits bort, vilket har skapat både visuell och fysisk tillgänglighet till vatten linjen.

6. Att öka möjlighet till fysisk vattenkontakt

Badspången används till bad, vindsurfing kanotning och tillfällig angöring av båtar. Dessutom, inte minst, ger det närhet till vattnet för flanörer. Det är emellertid mycket långgrunt och lerig botten, varför det inte är en bra badplats för barn, här hänvisas till badplatserna i Söderskogen och Slottsskogen samt poolen i Centrumanläggningen. Ett problem är också att den enkla badspången måste tas upp varje vinter och att den stenkista som utgör utgångspunkten för flytbryggorna måste repareras varje vår, efter isens härjningar. En fast anläggning vore mer idealisk, men är kostsam. Det har diskuterats att anlägga en sandstrand, men detta torde innebära mycket stora kostnader.

Uppdatering nov 2015

Badspången har under åren blivit mer av en brygga då den både förlängts och breddats i omgångar. Den är nu fast förankrad med betongtyngder och kedjor och har fått en badstege. Den kan numera därför anses lämplig även för barn i sällskap med föräldrar.

På stranden ovanför bryggan har det byggts en grillplats med eldstad och stockbänkar.

7. Att använda ängarna för olika aktiviteter

Delar av de angränsande ängarna i Söderskogen klipps regelbundet till gräsmatta och där finns även en liten fotbollsplan. Dessa är därför mer lämpade för bollspel etc. Valborgsfirande har skett kontinuerligt på våra ängar och för detta behövs ingen speciell åtgärd, mer än att dra ihop ris. Midsommarfirande har ej hållits lika regelbundet på ängarna, men kan lätt ske om man med minitraktor med klippaggregat slår en liten del av ängen.

Upplandsleden är en vandringsled som i dag slutar vid Sånkans camping. Den skulle, med fördel, kunna dras om så att den från "Burmaleden" viker av till Söderskogen, passerar Idealbyns strandängar och fortsätter längs stranden fram till Skokloster slott. En sådan stig upprättades 1996-97 med hjälp av ALU-arbetare, men har sedan inte underhållits.

Uppdatering nov 2015

Upplandsleden fick redan någon gång i början 2000-talet den önskade dragningen över ängarna nedanför Idealbyn nära vattenlinjen, I skogspartiet som tar vid efter den östra ängen går den mycket nära vattnet och passerar den lilla naturliga badstranden "Pilviken" där en liten grillplats och ett övernattningskydd byggts av frivilliga krafter. Strax före reningsverket klättrar den upp på förkastningen bakom reningsverket och slingrar sig genom barrskogen utefter förkastningens kant med en vidunderlig utsikt över Skofjärden. Efter Slottsskogen småbåtshamn leder den tillbaka ner till vattenlinjen och följer denna i stort sett ända fram till Slottet.

Angränsande ängar i Söderskogen

Den del av den stora ängen närmast Söderskogen som ligger närmast vattnet och mot väster förvaltas av Söderskogens Samfällighetsförening. Denna del har därför inte sköts av oss. Det vore dock naturligt med samma målsättning och skötsel här som för resten av ängen.

Söderskogen klipper regelbundet den stora ängen inom sitt område, så den kan användas till bollspel mm. Söder om stigen till Söderskogens badplats sköts dock inte ängen. Här har sly och åkertistel börjat invadera. Denna del av ängen borde också skötas som övriga ängar, d.v.s. med årlig slåtter.

Skogspartiet mot sjön innehåller många stora ekar som är i akut behov av friställning för att de ska utvecklas vackert.

En samverkan med Söderskogens samfällighetsförening krävs, liksom medverkan av intresserade Söderskogsbor i det praktiska arbetet.

Stöd för Strandängsgruppens verksamhet

1. Slottsskogens Samfällighetsförening har i flera år bekostat slåtter, vassklippning och badspång. Man har välvilligt lånat ut verktyg och uppmuntrat.
2. 1999 beviljades 3000:- i naturvårdsbidrag från Upplandsstiftelsen för vassklippning. Detta bidrag är ettårigt, men kan troligen sökas igen.
3. 1999 söktes EU-bidrag från Länsstyrelsen. Detta föregicks av inventering av ängarna och upprättande av skötselplaner. Sveriges Lantbruksuniversitet SLU gjorde

1998 en skötselplan för den stora ängen som ligger närmast Söderskogen. ABC läns Hushållningssällskap hjälpte våren 1999 till med en skötselplan över hela området. Därefter var länsstyrelsen på fältbesök och reviderade planen. Detta material ligger sedan till grund för två bidrag, vardera under 5 år. Nyligen beviljades ”miljöstöd för återskapande av slätterängar” med ca 2.500:- avsett för restaurering av strandängar på området närmast vattnet (bl. a. nedtagning av alar och fräsning av tuvtåtelområden, så att områdena sedan kan slås). Dessutom förväntar vi oss kunna få ”miljöstöd för biologisk mångfald klass C” fr.o m. år 2000 för slätter av ängarna, ca 2.500:-/år.

4. Håbo kommun har givit muntligt löfte om hjälp med trädfällning, bl.a. av ”alridån” i öster samt friställning av ekar.

Referenser

1. Skohalvön. Analys av ett kulturlandskap i Mälardalen Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet RAÄ 1985:2
2. Länsstyrelsens och Håbo kommuns naturvårdsinventering område 183, Haglund, 1969.
3. Skötselplan för strandäng vid Idealbyn, 1998, Mikael Lindberg, SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet.
4. Restaureringsplan för Idealbyns strandängar, 1999-03-23, Sören Eriksson, Hushållningssällskapet i ABC län
5. Meddelande 1999-08-03: Revidering av restaureringsplan efter fältbesök. Länsstyrelsen i Uppsala Län.
6. Beslut C 4093, 1999-09-21. Länsstyrelsen i Uppsala Län.

Strandängsgruppen oktober 1999:

Terrhi Rättö, Mikael Ekholm, Mari Carlbaum, Sven Wåhlin, Ewa Lindberg Wåhlin, Peder Sunnerman, Ulrika Sunnerman, Ingvar Ågren, Ingrid Ågren, Eva Sagevid, Per Karlsson, Anette Abrahamsson

För Strandängsgruppen:

.....
Sven Wåhlin, kontaktman

För Slottsskogens Samfällighetsförening:

.....
Sven Carlsson, ordf

Vill du veta mera, eller vara med på ett hörn i arbetet med ängarna är du välkommen att kontakta strandängsgruppens kontaktman: Sven Wåhlin, tel 018-386068